

- затвердження критеріїв оцінки, основних параметрів та показників діяльності спеціальних (вільних) економічних зон і територій із спеціальним режимом інвестиційної діяльності” від 19.01.2005р. №12/33/17/27/4/26/715 // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0212-05>
25. Прядко О.С. Аналіз ефективності інвестицій, залучених до вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку Донецького регіону// Статистика України. – 2005. - №1. – с. 55-59
26. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процесса и денег. – М.: Прогрес. – 1978. – 494 с.

УДК 351. 74 : 343 41 (477) «1920/1930»

### ВПЛИВ РАДЯНСЬКОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДОНБАСУ В ПЕРІОД ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1920-х – 1930-і РР.

*Ситник О.М.*, доцент кафедри теорії та історії держави і права Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка, доктор історичних наук, доцент;  
*Попова Г.О.*, здобувач кафедри теорії та історії держави і права Донецького юридичного інституту ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка

Розвиток правової держави в Україні протягом в сучасний період потребує належного переосмислення того політико-правового доробку, котрий залишився нам в спадщину від СРСР, а також – тих державно-правових тенденцій, що побутували на етапі переростання авторитарного режиму в тоталітарний. Даний аспект розвитку правничої науки є актуальним з огляду на певні спроби реанімації тих політико-ідеологічних форм, що безпосередньо пов'язані з антидемократичним і тоталітарним минулим.

Відомо, що ідеологи більшовизму, серед іншого прагнули відкинути й зеперечити ідею правової (в їх термінології «буржуазної») держави, а також – теоретично обґрунтувати ідею держави, підвладної диктатурі пролетаріату та його авангарду – партії більшовиків-комуністів. В. А. Бачинін підкреслює, що принципи природного права, що також кваліфікувалися як «буржуазні», поставали в їхньому трактуванні у вигляді фальшивих і лицемірних догм, «призначених експлуататорами для обману трудящих». Оскільки люба диктатура передбачає застосування примусу та насилля, теоретики більшовизму доклали значних зусиль, щоб обґрунтувати право більшовицької влади на переслідування інакомислячих і терор у відношенні тих, хто здатний на фізичний чи ідеологічний спротив. Згідно їхньої доктрини, нове має право на «революційне» насилля по відношенню до старого, що стоїть у нього на шляху [1, с. 425]. В. С. Нерсисянц, відзначив, що доктринальне уявлення про буржуазне «рівне право» при соціалізмі, хоча й передбачало зовсім інше, але як беззаперечно авторитетне положення ідеологічно підтверджувало й легітимізувало визнання в тих умовах правового значення та характеру «соціалістичного права», оскільки заперечення цього означало б помилковість доктринального передбачення про наявність хоча б якого-небудь права при соціалізмі [2, с. 282]. Необхідність права, нагальність його розвитку навіть в умовах нігілістичної, антиправової за своєю сутністю держави змушені були визнати навіть найбільш ортодоксальні ідеологи більшовизму.

Як зауважив Г. Куромія, протягом 1920-х років в країні більшовицький режим зміцнив однопартійну диктатуру, організував могутню таємну поліцію – ДПУ, і позбавив парламент (Ради) й профспілки влади, перетворивши їх на допоміжні засоби. За умов однопартійної диктатури особливо виділявся Донбас – Вільний степ, що давав притулок куркулям, колишнім білим, махновцям й іншим утікачам, яку приїздили сюди, ховали чи змінювали документи та працювали. І незважаючи на те, що правоохоронні органи становили лише незначну частку каральної системи, котра переживала процес становлення й утвердження в суспільстві на всі зусилля, органам ДПУ було надзвичайно складно працювати на Донбасі [3, с. 219, 220]. О. Міхеєва вказує, що в другій половині 1920-х років на Донеччині, внаслідок спеціально проголошеної кампанії по боротьбі з хуліганством міліції та карному розшуку вирішити цю проблему допомагали наради по боротьбі з бандитизмом і ДПУ. При цьому, ДПУ привнесло в боротьбу з хуліганством власні методи – звинувачених рекомендувалося висилати за межі України, ув'язнювати в концентраційні табори і, в разі якщо доказів для суду недостатньо, просто виселяти їх, «оскільки їх перебування загрожує суспільству» [4, с. 204]. До обов'язків ДПУ УСРР входили контроль і аналіз настроїв серед робітників і безробітних (насамперед – щодо незадоволення зарплатою, умовами життя, а відповідно – ухилянням від праці й страйками), особливо це стосувалося промислового Донбасу [5, арк. 2-10, 18, 20-24, 35-38, 48-52, 74, 80-88, 92-98, 101-106, 149].

З виданням ЦВК і РНК СРСР 15 червня 1927 року нового положення про охорону кордонів Союзу РСР відповідних змін зазнали норми, які визначали права ДПУ УСРР у сфері охорони та режиму перетинання державного кордону, боротьби з контрабандою. Отримала нормативне закріплення практика залучення органів ДПУ до вирішення соціально-економічних проблем – боротьби з пожежами та диверсією, зі спекуляцією та ажіотажем, участі у кампанії по зниженню цін тощо. Прийнята 9 червня 1926 року ВУЦВК і РНК УСРР постанова «Про уточнення функцій органів ДПУ УСРР» розширила права останніх як органів дізнання та попереднього слідства [6, с. 9].

Кримінально-правова політика України визначалась з Москви. Зокрема, у 1927 році були видані такі загальносоюзні кримінально-правові акти як «Положення про злочини державні (контрреволюційні та особливо небезпечні для Союзу РСР злочини проти порядку управління)», котрим визначалось поняття так званих контрреволюційних злочинів, їх коло та основні напрямки кримінально-правової боротьби з ними [7, с. 124]. 8

червня 1927 року було прийнято Кримінальний кодекс УСРР, який, незважаючи на чисельні зміни, майже на 30 років відтворював кримінально-правову політику України. Цей кодекс увійшов в історію як кримінально-правова база сталінського тоталітаризму. На його базі були здійснені чисельні репресії режиму проти українського народу [8, с. 134, 135]. Відповідним чином, в УСРР запроваджувалася централізована радянська правова система, а всі республіканські правові джерела були, по суті, калькою загальносоюзних.

Постійно утверджувалася сформована ще з кінця 1920-х років адміністративно-командна система з її номенклатурними механізмами, апаратним свавіллям, здійснюваним «від імені народу». За провідної ролі в державі Сталіна, який вважав, що основним її завданням є захист від зовнішніх і внутрішніх ворогів, особливе місце відводилося каральним органам [9, с. 4]. Ще у 1928 році в якості визначальної в каральній політиці Радянської держави була висунута ідея Сталіна щодо подальшого заострення класової боротьби в процесі соціалістичних перетворень, боротьби з так званим «ворожим елементом» [10, с. 12]. Відповідно до шифротелеграми голови ОДПУ Г. Г. Ягоди від 11 липня 1931 року та доповнення до неї від 21 серпня 1931 року, арешт комуністів, які працювали в ОДПУ, за звинуваченням у посадових й інших злочинах, здійснювався шляхом подання відповідної доповідної записки та з дозволу ОДПУ. Порядок дисциплінарного покарання залишався попередній: віддавався відповідний наказ без арешту чи з арештом, згідно військового уставу, до 20 діб, з наступним звільненням із органів ОДПУ, через Колегію або без неї. При необхідності переведення дисциплінарного провадження до досудового слідства, арешт комуністів – співробітників органів ОДПУ оформлювався в порядку, визначеному для арешту комуністів взагалі [11, с. 97]. Начальник районного відділення НКВС міг заарештувати першого секретаря райкому партії, тобто вищого керівника тієї партії, до якої належав сам начальник районного відділення НКВС. Володіючи таким правом, він був зобов'язаний повідомити в послідуєчому порядку секретаря обкому ВКП (б), але тільки повідомити, не звітуючи і перед цим ієрархом у своїх діях. Менш важливі особи партійного апарату й прості партійці були для НКВС нічим не відмінними від безпартійних громадян: треба заарештувати – заарештовують. Це допускалося навіть у випадках штучного підбору рабсили для новобудов (концтаборів), і лише в окремих випадках директива про допустимість чи обов'язковість арешту того чи іншого функціонера партії «спускалося зверху» – по лінії НКВС [12, с. 87, 88]. Проте найбільш масовими залишалися репресії стосовно селян і робітників, що давало привід для твердження про диктатуру пролетаріату, але вже без пролетаріату. Таким чином авторитарний сталінський режим перетворився на тоталітарну диктатуру із антигуманною сутністю, проте ідеологічно замаскованою зовні демократичним популізмом Конституції.

Тоталітарна індоктринація розрахована на «своїх», натомість пропаганда спрямована «назовні» (як приклад – «Сталінська Конституція» 1936 року, що відносилася скоріше до пропаганди, аніж – доктрини). Відповідно, реальна система влади ґрунтувалася насамперед на системі взаємовідносин компартії, ДПУ, державних, в тому числі господарських органів, що мали чітку регламентацію, породжену швидше доктриною про керівну роль партії, ніж пропагандою.

Стрижнем Конституції УРСР 1937 року, як і попередніх радянських конституцій, був принцип диктатури пролетаріату, витлумачений на практиці сталінським тоталітарним режимом так, що насильницька її функція майже завжди ставала переважаючою. Після нетривалої непівської відлиги на кілька десятиліть знову домінуючою стала сталінська трактовка диктатури пролетаріату, його теза про посилення класової боротьби із просуванням до соціалізму, його адміністративно-командна, державно-казармна модель. Гасло «диктатури пролетаріату» стало кривавим мечем у руках правлячої еліти, засобом варварського терору проти власного народу, перетворило таку диктатуру в безмежне панування партійної верхівки, годівницю для партдержноменклатури [13, с. 42]. Пропагандистсько-декларативний характер «Сталінської Конституції» мав свідчити про демократичні права й свободи радянських громадян. Насправді ж він прикривав беззаконня та масовий терор.

Для здійснення масових репресій протягом 1930-х років у СРСР було створено потужний каральний машину. Кримінальне переслідування передбачалося за найменші чи незначні провини (несумісність ідеологічних чи політичних поглядів із офіційною лінією партії, службову невідповідність тощо). Залякані та знесилені постійними кампаніями та суперечливими директивами, керівники всіх рівнів були готові на все, лиш щоб зберегти власне життя [14, с. 156, 157]. С. В. Кульчицький зауважив, що масові репресії були основним методом побудови держави-комуни. Вони тривали навіть після того, як ця держава була побудована. За допомогою репресій некерована владою політична активність суспільства була знижена майже до нуля, після чого кремлівські вожді поставили на перший план інші методи управління – пропаганду та виховання [15, с. 19]. Одною з невід'ємних ланок тоталітарного державного механізму були правоохоронні органи й насамперед ОДПУ-НКВС. Орган, котрий уособлював у собі риси політичної поліції, знаряддя тоталітарного апарату та замкненої кастової організації, став справжнім символом системи, навіюючи жах навіть на втікачів з СРСР, що перебували за кордоном.

Діяльність ОДПУ-НКВС довгий час залишалася таємною, закритою для суспільства. І тільки протягом останніх 10-15 років поступово відкривається завіса з цієї організації. При цьому стає відомим ряд особливо непривабливих явищ і фактів, котрі, однак є важливими для об'єктивного й неупередженого висвітлення діяльності ОДПУ-НКВС. Серед іншого, певної уваги заслуговують позасудові повноваження ОДПУ-НКВС, як і факти беззаконня, протиправних і злочинних діянь, що мали місце в роботі цих органів. Дослідження цієї проблеми не тільки дає нам уяву про характер і особливості сталінської репресивної машини, а й сприяє правому осмисленню ідеології більшовизму як злочинного явища.

Організаційно-правові передумови посилення діяльності каральних органів в Україні були глибоко пов'язані з помилковими, а під час навіть авантюрними, ідеологічними настановами партійно-державного керівництва країни. Передусім, це стосується теоретично безпідставної концепції загострення класової боротьби по мірі будівництва соціалізму, що Сталін та його оточення висунули в кінці 1920-х років. При цьому дійсні та надумані недоліки в роботі різних підприємств та установ в галузі промисловості, сільського господарства, транспорту, науки, освіти, медицини, культури пояснювались шкідництвом, діяльністю «ворогів народу». На базі цієї теорії почалась масована обробка свідомості суспільства, яка розпалювала ворожість до «класових ворогів», сіяла в суспільстві підозру, породжувала провокаторів та донощиків [16, с. 121]. Задля втілення сталінської теорії в життя в 1930-х рр. була створена особлива політико-правова система, котра характеризувалась надмірною жорстокістю кримінальних санкцій та порушувала принцип правової захищеності громадян.

Належний рівень правосвідомості завжди пов'язаний насамперед із належним переживанням права як атрибута духу, розуміння його духовної природи і його духовного призначення. Таке розуміння властиве тільки тому, хто сам усвідомив і затвердив у собі цю духовну природу. Ось чому зріла правосвідомість ґрунтується цілком на почутті власної духовної гідності. Це почуття вже містить у собі живу волю до мети права; воно також є мотивом для поведінки. Людина, яка не знає про свою духовну гідність, веде життя спотворене й принижене. Невизнання власної духовної гідності створює нестійку волю. Така людина веде несамостійне існування, підпадає під вплив своїх пристрастей і чужих домагань, вона не здатна вести боротьбу за поставлені перед собою цілі, не здатна до стійкого й мужнього опору силі речей і людей. Така людина, не розуміючи своєї духовної гідності, не бачить духовної гідності і в інших людей.

Досвід засвідчує, що тоталітарна держава не схильна надавати почуттю власної духовної гідності особливого значення. Тоталітарна влада будує весь свій режим на придушенні й спотворенні власної духовної гідності. Однак держава, котра не виховує в людей цього почуття, руйнує себе зсередини. Там же, де людям воно притаманне, тоталітарний режим не виникає [17, с. 387]. Більшовицький режим всілякими засобами та методами (насамперед – терором, репресіями та приниженням) нищив духовну гідність у радянських громадянах. І як наслідок – сама держава прогнивши зсередини, практично розвалилась без будь-яких суттєвих зовнішніх чинників.

І. О. Ільїн вважав, що тоталітарний лад нав'язує людям низку хворобливих ухилів і навичок, котрі поширюються як психічна зараза і в'їдаються в душевну тканину. Це зокрема: політичне донощитство (часто свідомо неправдиве), лицемірство, втрата почуття власної гідності, мисленнями чужими думками, улесливе раболіпствування, постійний страх [18, с. 23, 24]. Це все деформувало й нівелювало дух і моральні якості людей.

У 1930-х роках кримінально-правова політика в Радянському Союзі спрямовувалась на посилення репресій. Керівництво країни вважало, що за допомогою репресій простіше буде управляти державою. Ідеологічною базою цього була теза про загострення класової боротьби з наближенням побудови соціалізму, що була сформульована Й. Сталіним на об'єднаному Пленумі ЦКК ЦК ВКП (б) у січні 1933 року. Також посилювалася відповідальність за посягання на встановлений порядок управління [19, с. 86]. За таких обставин надзвичайно складною та напруженою була морально-психологічна обстановка в органах ОДПУ та НКВС. Про це яскраво свідчать спогади колишнього співробітника НКВС О. Бражнева [6, с. 61-65, 86, 87]. Нещадно винищуючи представників всіх верств суспільства, тоталітарна система не обійшла й тих, чийми руками безпосередньо проводилися злочинні арешти. Яскраве підтвердження цього – криваві ротації керівної верхівки НКВС у другій половині 1930-х років. Специфіка «чисток» правоохоронних органів полягала в тому, що максимальних обертів вона набирала після зміни наркома у Москві, коли активно починали виявляти, заарештовувати й розстрілювати його співників на місцях. При цьому, ротація кадрового складу чекістів, шляхом репресій створювала особливу атмосферу в наркоматі: заступники начальників управлінь, начальники відділів УНКВС регіонів, відчуваючи перспективу швидкого кар'єрного зросту, могли не озираючись ні на що з ентузіазмом крушити авторитети, з легкістю проводити арешти не тільки високих партійних керівників, але й власних начальників [20, с. 24, 28]. Усе це супроводжувалося проявами різного роду психічних відхилень і збочень (від звички збирати на сувеніри кулі розстріляних колишніх колег і соратників до виявів відвертого садизму). Як наслідок – віддані послідовники більшовицької ідеології втрачали не лише залишки моралі та совісті, але й людську сутність.

Протягом 1930-х років в УРСР спостерігалось наростання тоталітарного режиму, невід'ємною частиною існування котрого було здійснення цілеспрямованих масових репресій стосовно усіх категорій населення, у тому числі й представників етнічних меншин. Для створення видимості законності репресій наявна нормативно-правова база активно «реформувалась». Всі нововведення робили чинні санкції жорсткішими. Внесення змін до кримінального та кримінально-процесуального кодексів створило необхідні передумови для функціонування каральної машини. Одночасно відбулися значні структурно-функціональні зміни у діяльності правоохоронних і судових органів. Створювались позасудові установи (Особлива нарада, «трійки», «двійки» тощо). Спочатку позасудова діяльність велася органами ДПУ, згодом – НКВС. А вже з лютого 1930 року в усіх обласних центрах України активно діяли різного роду «трійки» та «четвірки». Прокуратура від нагляду за дотриманням законності в органах держбезпеки фактично усувалася. Безконтрольний каральний апарат «судив» без свідків, без захисту, без ознайомлення з кримінальною справою і навіть без самого підсудного [21, с. 396]. У цей час для правоохоронних органів звичайною справою стає не тільки тлумачення законів, але й їхне

значне доповнення. Фактично, проведення масових репресій 1937-1938 роках регламентувалося не законодавчими актами держави, а відомчими наказами НКВС. Характерним прикладом такої «правотворчості» було запровадження «спрошеного» процесуального механізму ведення кримінальних справ, а також винесення вироків заарештованим у позасудовому порядку («альбомний порядок засудження»), що застосовувався щодо так званих «національних операцій» НКВС. Сформована у такий спосіб нормативно-правова база призвела до знищення сотень тисяч громадян держави, єдиною «виною» яких була їхня національність [22, с. 68]. У 1930-х роках на території багатонаціонального Донбасу влада практикувала масові репресивні заходи й щодо певних національностей («грецька справа» тощо).

Поряд із масовими репресіями проти українців, росіян, німців, поляків репресії торкнулися й інших народів. Репресивно-каральна система вишуквала серед представників різних національностей шпигунів іноземних розвідок, ворогів, які приносили шкоду радянській державі і з якими необхідно було розправитися. Ідеологія репресій в її початковому варіанті була виголошена Й. Сталіним 5 листопада 1927 року, під час прийому ним делегації іноземних робітників: «Ми – країна, оточена капіталістичними державами. Внутрішні вороги нашої революції є агентурою капіталістів всіх країн. Капіталістичні держави представляють собою базу і тил для внутрішніх ворогів нашої революції. Воюючи з внутрішніми ворогами, ми ведемо боротьбу з контрреволюційними елементами всіх країн. Судить тепер самі, чи можна обійтись при таких умовах без каральних органів типу ОДПУ». Саме в цих словах приховувались передбачення тих страхітливих подій, що розгорнулись у другій половині 1930-х років. У цей час особливо масового характеру набули репресії проти грецького населення в Україні. У цей період органами НКВС було прийнято низку нормативних документів, спрямованих на посилення репресії серед греків. Цілеспрямоване переслідування греків за національною приналежністю розпочалося з 11 грудня 1937 року, коли нарком внутрішніх справ СРСР М. Єзов підписав директиву за № 50 215, у котрій обґрунтовував необхідність застосування каральних заходів проти представників грецької національності. Після цього місцеві органи НКВС отримали від наркома внутрішніх справ УРСР І. Леплевського ліміт на арешт 5 тисяч греків. Розпочалася широкомасштабна операція, в результаті котрої лише на Півдні України було репресовано 665 представників грецької національності. З них засуджено до розстрілу 203 особи [23]. Про реалізацію «грецької» операції НКВС колишній заступник УНКВС по Сталінській (нині Донецькій) області Г. Загорський-Зарицький розповідає: «Для проведення операції з греками Леплевський (нарком внутрішніх справ УРСР) передав установку заарештувати у що б то не стало 5 000 осіб незалежно від наявності компрометуючих матеріалів на них» [24]. Репресивні заходи влади насамперед первентивно спрямовувались проти представників інтелігенції та заможних селян (як українських, грецьких, так і представників інших національностей), з метою унеможливлення найменших проявів спротиву режиму.

Загалом слід зазначити, що в умовах наростання тоталітаризму в Радянському Союзі з кінця 1920-х – протягом 1930-х років кримінально-правова доктрина цієї держави зумовила таку ситуацію, за котрої органи ОДПУ-НКВС відігравали роль знаряддя в проведенні безпрецедентної в історії репресивно-каральної акції, спрямованої на знищення чи перетворення в покірну рабську робочу силу десятків мільйонів радянських громадян. Володіючи величезними повноваженнями, вони допускали масові випадки зловживань, що часто мало ознаки злочинних дій. Не зустрічаючи, фактично, вже в цей період ніякого опору з боку тероризованого народу, а тільки отримуючи заохочення від партійного керівництва, співробітники ОДПУ-НКВС поступово втрачали не лише межі пристойності, але й елементарні норми людяності. Правоохоронні органи Донбасу, як частина загального карально-репресивного механізму існуючої державної системи, здійснювали функції, що мали на меті зміцнення тоталітарного режиму. При цьому, їхні співробітники ніяким чином не були захищеними від репресій.

У подальшому процесі дослідження важливо розглянути цілу низку аспектів, пов'язаних із функціонуванням правоохоронних органів Донбасу, зокрема нормативно-правове забезпечення, організаційно-структурну будову тощо.

#### СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бачинин В. А. Философия права и преступления / В. А. Бачинин. – Харьков : Фолио, 1999. – 607 с.
2. Нерсисянц В. С. Философия права. – [учеб. для вузов] / В. С. Нерсисянц. – М. : Норма, 2005. – 656 с.
3. Куромія Г. Свобода і терор у Донбасі : Україно-російське прикордоння, 1870-1990-і роки / Г. Куромія ; пер. з англ. Г. Кьорян, В. Агеев ; передм. Г. Немирі. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 510 с.
4. Міхеєва О. К. Кримінальна злочинність і боротьба з нею в Донбасі (1919-1929) / О. К. Міхеєва. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2004. – 248 с.
5. Центральний державний архів громадських організацій і об'єднань України. – Ф. 1 : ЦК КПУ. – Оп. 20. – Спр. 2314 : Зведення інформаційно-освідомчого відділу обліково-освідомчого управління Державного Політичного Управління УСРР в ЦК КП(б)У про настрої серед робітників і безробітних. – 151 арк.
6. Окіпнюк, В. Т. Державне політичне управління УСРР (1922-1934 рр.): історико юридичний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / В. Т. Окіпнюк. – К., 2001. – 18 с.
7. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави : теоретичні, історичні та правові проблеми / П. Л. Фріс. – К. : Атіка, 2005. – 332 с.
8. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України : дис. ... доктора юр. наук : 12. 00. 08. / Фріс Павло Львович. –

К., 2005. – 440 с.

9. Україна : друга половина ХХ століття : нариси історії / П. П. Панченко, М. Р. Плющ, Л. А. Шевченко та ін. – К. : Либідь, 1997. – 352 с.
10. Мозохин О. Б. Право на репресії : Внесудебные полномочия органов государственной безопасности (1918-1953) : монографія / О. Б. Мозохин. – М. : Кучково поле, 2006. – 480 с.
11. Мозохин О. Б. Право на репресії : Внесудебные полномочия органов государственной безопасности (1918-1953) : монографія / О. Б. Мозохин. – М. : Кучково поле, 2006. – 480 с.
12. Бражнев А. Школа опричників. Исповедь энкаведиста / А. Бражнев. – К. : Диокор, 2004. – 140 с.
13. Правова ідеологія і право України на етапі становлення тоталітарного режиму (1929-1941) / [Усенко І. Б., Мироненко О. М., Чехович В. А. та ін.] ; за ред. О. М. Мироненка, І. Б. Усенка. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 220 с.
14. Хлевнюк О. В. 1937-й : Сталин, НКВД и советское общество / О. В. Хлевнюк. – К. : Республика, 1992. – 270 с.
15. Кульчицький С. В. Голод 1932-1933 рр. в Україні як геноцид : мовою документів, очима свідків / С. В. Кульчицький. – К. : Наш час, 2008. – 239 с.
16. Олійник О. І. Народний комісаріат внутрішніх справ України (1917-1941рр.) : структура, функції, діяльність : дис. ... кандидата юр. наук : 12.00.01. / Олійник Олександр Іванович. – Харків, 2000. – 206 с.
17. Петрова Л. В. Фундаментальні проблеми методології права : філософсько-правовий дискурс / Л. В. Петрова. – Харків : Право, 1998. – 416 с.
18. Ильин И. А. Тоталитарное разложение души / И. А. Ильин. – М. : Русская книга, 1996. – С. 23-24. – (Собр. соч. : в 10 т. – Т. 2. / И. А. Ильин ; кн 1 ; сост. и коммент. Ю. Т. Лисицы).
19. Фріс П. Л. Нарис історії кримінально-правової політики України: монографія / П. Л. Фріс ; за заг. ред. М. В. Костицького. – К. : Атіка, 2005. – 124 с.
20. Ніколаєв І. Репресивні чистки як основна форма ротачії керівної верхівки НКВС у другій половині 30-х років ХХ століття / І. Ніколаєв // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія № 6 : Історичні науки: Зб. наукових праць. Вип. 5. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 24-29.
21. Мироненко О. Політичні репресії в Україні ХХ ст. / О. Мироненко, Бенько // Хроніка 2000. – Вип. 27-28 : Держава, культура, право. – К., 1998. – С. 389-403.
22. Кузьменко В. Б. Політичні репресії щодо представників етнічних меншин Української РСР в 1930-х рр. : нормативні установки та механізми реалізації / В. Б. Кузьменко // Революції в Україні у ХХ – ХХІ століттях : співзвуччя епох. Матеріали II Міжнародної наукової конференції (Одеса, 6 жовтня 2006 р.). – Одеса, 2006. – С. 62-69.
23. Каральні заходи проти представників інших національних меншин України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [bibl.kma.mk.ua/pdf/metodser/87/41.pdf](http://bibl.kma.mk.ua/pdf/metodser/87/41.pdf).
24. Грецька операція НКВС / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>.

#### РЕЗЮМЕ

У статті зроблено спробу прослідкувати вплив радянської кримінально-правової доктрини на діяльність правоохоронних органів Донбасу. Зокрема, звернено увагу на роль останніх у якості репресивного механізму тоталітарного режиму.

**Ключові слова:** кримінально-правова доктрина, правоохоронні органи, міліція, тоталітарний режим, репресивні заходи.

#### РЕЗЮМЕ

В статье сделана попытка проследить влияние советской уголовно-правовой доктрины на деятельность правоохранительных органов Донбасса. В частности, обращено внимание на роль последних в качестве репрессивного механизма тоталитарного режима.

**Ключевые слова:** уголовно-правовая доктрина, правоохранительные органы, милиция, тоталитарный режим, репрессивные меры.

#### SUMMARY

The article is an attempt to trace the influence of the soviet criminal-legal doctrine on the activity of law enforcement bodies of Donbass. In particular, they drew attention to the role of the latter as a repressive mechanism of the totalitarian regime.

**Key words:** criminal legal doctrine, law enforcement agencies, the police, the totalitarian regime, repressive measures